

provide analytical explanations. During the analysis, the Rating was divided into four quartiles (25 companies each, where Q1 are companies occupying 1–25 steps, Q2: 26–50, Q3: 51–75 and Q4: 76–100), which provided additional opportunities for analytical comparison and visualization of research results. We have identified significant changes in the geographical and sectoral distribution of companies. Therefore, firstly, in the world, Asia is gradually crowding out America, while there is a strengthening of the position of the United States (as a country) — in the region and in the world, against the background of a general weakening of the position of representatives of the American continents. Secondly, the noticeable dominance of American and Asian companies over European ones, although Europeans are actively «entering» and «leaving» the rating, as well as moving within the boundaries of the second and fourth quartiles. Third, in 2018, programmer companies became the absolute leader, taking the first and second stages, and receiving first place in the number of companies representing the industry in the ranking and in the number of them in the first (highest) quartile. Fourth, the companies in the field of pharmaceuticals and biotechnologies, having lost (in 2018) the first place to companies operating in the field of software, in addition, almost halved their presence in the rating (however, 70 % of companies in this industry are located in the first, highest quartile).

Keywords: Innovation; Innovative Companies; «Innovation premium»; Capitalization; Rating analysis technique.

Стаття надійшла до редакції 06.10.2018

УДК 330.341

DOI 10.33111/sedu.2018.43.068.076

Турило Анатолій Анатолійович*

Шура Наталя Олександрівна**

Ртищев Сергій Андрійович***

ГАРМОНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ АДАПТАЦІЇ ТА ІННОВАТИЗАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Ринкова система господарювання так функціонує, що в ній постійно відбуваються і такі економічні явища як банкрутство, ліквідація та збитковість певної кількості підприємств. Відбувається це не дивлячись на те, що підприємства самостійно визначають вектор свого розвитку, фінансово-економічну політику, рівень виробничої і соціальної сфери, сукупність клієнтів і бачення ринкового позиціонування тощо. Така ситуація в діяльності підприємств, коли мають місце різні за рівнями і глибиною економічні проблеми, має

* **Турило Анатолій Анатолійович**, д-р екон. наук, професор кафедри економіки, організації та управління підприємствами, Криворізький національний університет turilo80@gmail.com

** **Шура Наталя Олександрівна**, канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування, Криворізький національний університет shuru20082@gmail.com

*** **Ртищев Сергій Андрійович**, канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту і адміністрування, Криворізький національний університет ktupro@rambler.ru

на меті вимагати від менеджменту цих підприємств переоцінки в процесі формування управління і здійснення сукупності виробничо-господарських операцій на ньому. У статті визначено об'єктивні етапи конкурентного розвитку підприємства, а також об'єктивний і суб'єктивний впливи на процес його адаптації до змін у зовнішньому і внутрішньому середовищах. Визначено особливості та етапи інноваційно-адаптаційного процесу як системи розвитку підприємства. Результатом дослідження є розробка системи координації процесів адаптації та інноватизації.

Ключові слова: інноватизація, адаптація, конкуренція.

Вступ. Одним із головних напрямків у діяльності підприємства, що забезпечує не просто його виживання в жорстких ринкових умовах господарювання, а стабільне конкурентоспроможне його функціонування, є процес адаптації. Своєчасна і системна науково-методична і практична реакція менеджменту підприємства на зміни в зовнішньому і внутрішньому середовищах, розвитку підприємств-конкурентів забезпечують своєчасність і ефективність процесу адаптації [1—6 та ін.]. Проте проблемними залишаються питання адаптації підприємств до сталого і ефективного розвитку на інноваційній основі.

Адаптація стає невід'ємною частиною стабільного функціонування та розвитку різних видів суб'єктів господарювання і здійснюється в більшому або меншому ступені на всіх рівнях господарювання. Інноваційний розвиток є об'єктивним економічним законом ринкової системи господарювання [1]. Загально визнаним також є те, що значимість інноваційного типу розвитку з часом буде зростати. Стосовно ж процесу адаптації, інновації і інноваційна діяльність є практично єдиним засобом його реального і ефективного забезпечення на підприємстві, що робить дослідження їх взаємозв'язку досить актуальним. Тільки системні інновації і інноваційна діяльність дозволяють своєчасно і якісно реагувати на всі зміни в зовнішньому середовищі та всі вимоги топ-менеджменту до необхідного покращення внутрішнього середовища підприємства.

Питання, в яких прямо або опосередковано розглядаються окремі аспекти, пов'язані з адаптацією підприємства, (а саме: чинники впливу зовнішнього середовища на підприємство; зміни в його діяльності; безпосередньо процес адаптації) досліджуються в роботах таких авторів, як Гончаров В., Забедюк М., Кулиняк І., Левицька І., Макаренко М., Плотницька С., Семенов В. та ін. У той же час, невирішеними залигаються питання впливу та взаємозв'язку процесів адаптації та інноватизації підприємств, на що пропонується звернути увагу у межах даного дослідження.

Постановка завдання. Метою даного дослідження визначено формування етапів розвитку підприємства у процесі його адаптації до умов внутрішнього та зовнішнього середовища, а також визначення основних видів впливу на такий процес адаптації. Виходячи з наведеної мети, завданнями дослідження виступають: формування основних об'єктивних етапів в конкурентному розвитку підприємства, а також визначення об'єктивного і суб'єктивного впливів на процес його адаптації до змін у зовнішньому і внутрішньому середовищах; побудова єдиного інноваційно-адаптаційного процесу на підприємстві.

Результати. Формування адаптаційного потенціалу підприємства під поставлені цілі його розвитку, зовнішнє середовище та сукупність основних індикаторів підприємств-конкурентів у єдності з визначенням принципів, методів і рекомендацій щодо здійснення адаптаційного процесу дозволяють забезпечити його ефективне планування і реалізацію на підприємстві в поточному і довгостроковому періоді. Значна роль тут відводиться і маркетинговим дослідженням на підприємстві. Діяльність будь-якого підприємства неможлива без менеджменту. Менеджмент — це об'єктивна складова будь-якого суб'єкта господарювання. Від менеджменту, і тільки від нього, залежить існування підприємства. А якість менеджменту, якість системи управління підприємством визначає якість підприємства і його кінцеві результати. Ситуаційний аналіз і ситуаційне управління і тут займають своє чільне місце.

При чому ситуаційний аналіз спрямований на урахування даних про фактичний стан об'єкту дослідження, їх ранжування, аналіз, врахування зовнішніх і внутрішніх чинників впливу на процеси та явища, пов'язані з ним, їх кількісне та якісне оцінювання та формування на цій основі методико-прикладного інструментарію щодо ситуаційного управління. Ситуаційне управління має в своїй основі планові дані щодо об'єкту дослідження і спрямоване на їх досягнення.

На рис. 1 і 2 представлено основні об'єктивні етапи в конкурентному розвитку підприємства та об'єктивний і суб'єктивний впливи на процес його адаптації до змін у зовнішньому і внутрішньому середовищах.

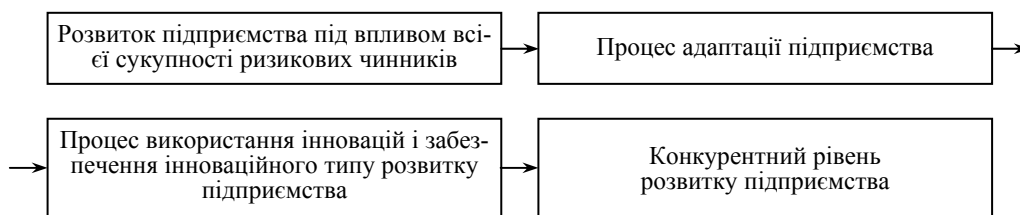

Рис. 1. Об'єктивні етапи в конкурентному розвитку підприємства

Джерело: Сформовано авторами на основі узагальнень [1—6].

Щодо впливу на процес адаптації (рис. 2), то суб'єктивний вплив на нього здійснює рівень використання інновацій у розвитку підприємства, при чому процес адаптації підприємства забезпечує високі економічні результати підприємства. А об'єктивний вплив на процес адаптації здійснює закон інноваційного розвитку, при чому процес адаптації підприємства забезпечує одержання і утримання конкурентних переваг на ринку.

На наш погляд, необхідно відмітити окремі особливості в досліджені процесу адаптації по відношенню до процесу залучення і використання інновацій на підприємстві, що досліджується.

По-перше, між адаптацією і інноваційним процесом на підприємстві існує тісний багатогранний зв'язок.

По-друге, рівень, масштаби і динаміка адаптаційного розвитку підприємства визначають рівень, масштаби і динаміку процесу його інноватизації.

По-третє, ці два процеси (адаптація і інноватизація) мають свою послідовність між собою, свої терміни дії, свою оцінку результатів і певний лаг часу в їх отриманні тощо.

По-четверте, специфіка діяльності підприємства накладає свої особливості на зміст і взаємозв'язок між процесами адаптації і інноватизації підприємства.

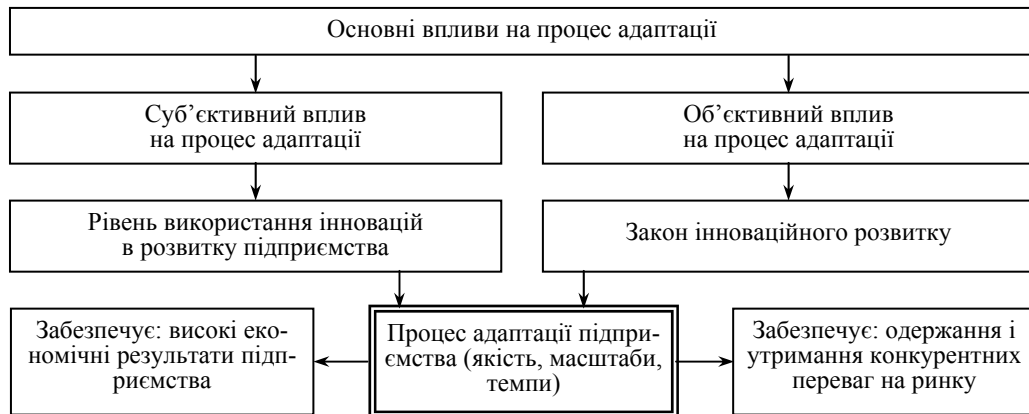

Рис. 2. Об'єктивний і суб'єктивний впливи на процес адаптації підприємства

Джерело: сформовано авторами на основі узагальнень [1—6]

У процесі адаптації зовнішні чинники вимагають змін практично у всіх основних елементах підприємства. Це стосується ключового технологічного обладнання (машин і устаткування), технологій, людського капіталу і організації виробництва тощо. В системі менеджменту підприємства важливе значення щодо забезпечення гармонійного зв'язку між процесами адаптації і впровадження у виробництво інновацій, високого рівня їх координації та оптимальних кінцевих результатів мають питання інформаційного забезпечення та безперервного моніторингу.

Разом з тим, саме рівень, масштаби і динаміка адаптаційного процесу, що задаються стратегією розвитку підприємства, визначають вже відповідні параметри для процесу інноватизації підприємства. Тобто пріоритетність тут така. Під необхідний рівень адаптації визначаються і розробляються інноваційні заходи.

Результати інноватизації і адаптації між собою різняться (бо відображають зміст різних процесів), але в часі першими настають результати інноваційного процесу. До того ж характерною ознакою результатів адаптаційного процесу є певний лаг часу в їх отриманні після отримання результатів інноватизації.

Процес адаптації підприємства у взаємозв'язку з його інноватизацією потребує вирішення таких завдань: визначення конкретних сутнісних цілей для адаптації і інноватизації підприємства; розробки системи наукової, методичної та практичної координації між процесами інноватизації і адаптації на підприємстві.

ві; формування інтелектуального, кадрового і інформаційного забезпечення скоординованих процесів інноватизації і адаптації підприємства; розробки системи планування скоординованих процесів інноватизації і адаптації; формування інвестиційного фонду під забезпечення процесу адаптації на підприємстві; розробки системи матеріального стимулювання скоординованих процесів інноватизації і адаптації підприємства.

Інноваційно-адаптаційний процес вимагає певної трансформації окремих елементів функцій у системі управління даним процесом на підприємстві. Так, особливістю інформаційного забезпечення і моніторингу є те, що, в даному випадку, вони обслуговують процеси адаптації і інноватизації не як окремі процеси на підприємстві, а як єдиний «інноваційно-адаптаційний процес». За своєю сутністю «інноваційно-адаптаційний процес» на підприємстві представляє єдину систему, в якій два процеси (адаптація і інноватизація) інтегровані між собою: за завданнями і цілями (це означає, наприклад, що певна ціль в інноваційному розвитку не є самостійною, а визначається під певну кінцеву ціль в адаптаційному розвитку підприємства. Тобто інноваційна ціль є проміжною і виступає як важливий індикатор у загальному інвестиційно-адаптаційному процесі); за змістом, процесом планування і практичної реалізації; за організаційно-технічними і соціально-економічними заходами; за ресурсами, джерелами і обсягами фінансування; за інтелектуальним, кадровим і інформаційним спрямуванням тощо.

Інноваційно-адаптаційний процес як певна система розвитку підприємства потребує такої координації інтегрованих одне в одне двох процесів (адаптаційного і інноваційного), яка б перманентно забезпечувала ефективну і конкурентоспроможну його діяльність.

На рис. 3 представлено принципову схему формування на підприємстві «інноваційно-адаптаційного процесу».

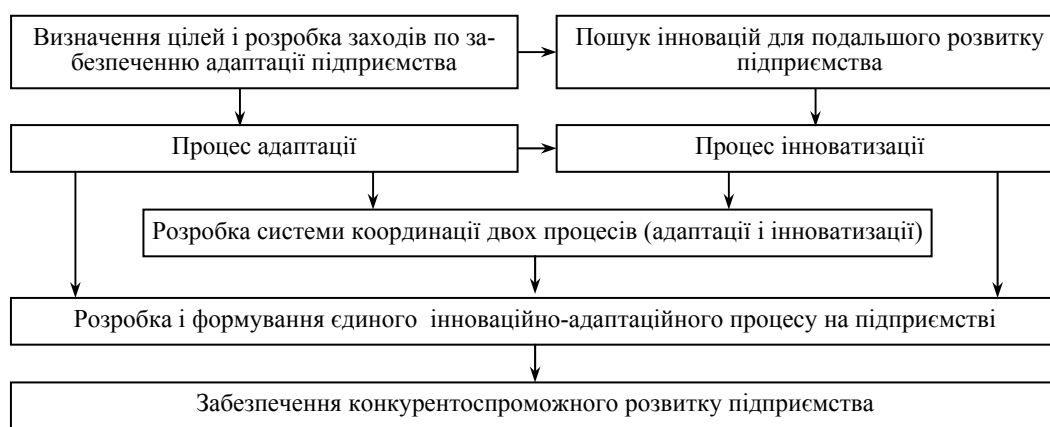

Рис. 3. Основи формування єдиного інноваційно-адаптаційного процесу на підприємстві

Джерело: сформовано авторами на основі узагальнень [1—6].

Як видно із рис. 3, базовими елементами єдиного інноваційно-адаптаційного процесу на підприємстві є визначення цілей і розробка заходів по забезпеченню адаптації підприємства, пошук інновацій для подальшого розвитку підприємства, а також при впровадженні процесу адаптації та процесу інноватизації — розробка системи координації цих двох процесів, формування безпосередньо єдиного інноваційно-адаптаційного процесу на підприємстві і, як наслідок, забезпечення конкурентоспроможного розвитку підприємства. Інноваційний центр у даному випадку виконує функції в єдності інноваційного і адаптаційного процесів. Інноваційний центр разом з відділом розвитку підприємства розробляє для інноваційно-адаптаційного процесу сукупність конкретних організаційно-технічних та управлінсько-виробничих заходів і вбудовує їх на основі економічних обґрунтувань (планово-економічний відділ) у систему стратегічного і тактичного розвитку підприємства.

Таким чином, об'єднання двох окремих процесів у єдиний, інтегрований на кінцеві цілі розвитку підприємства процес, дозволить обґрунтованіше підійти до формування і реалізації конкурентоспроможної стратегії розвитку підприємства.

Взаємозв'язок і взаємообумовленість адаптаційної і інноваційної діяльності виступають методологічною основою формування і кількісної оцінки такого поняття як «цикл адаптаційно-інноваційної діяльності підприємства». Розраховується цикл адаптаційно-інноваційної діяльності підприємства (ЦАІДП) таким чином. Менеджмент підприємства в особі відповідального топ-менеджера або відповідного управлінського органу апарату управління підприємства визначає умовну точку в розвитку підприємства, яка характеризує нагальність початку серйозних або кардинальних зрушень у забезпеченні адаптивності підприємства. Ще краще було б, якби ця умовна точка адаптивності визначалася в планах розвитку підприємства (загальному плані соціально-економічного розвитку підприємства і в планах адаптаційної та інноваційної його діяльності). Далі настає період розробки програми заходів по адаптації підприємства в ракурсі відповідної її концепції з врахуванням існуючого і прогнозного стану конкурентного середовища. Потім розраховується час на розробку системних інноваційних заходів під визначену адаптаційну програму та формування плану інноваційної діяльності підприємства.

Фактичний термін часу на реалізацію запланованих інноваційних заходів (реалізацію стратегії інноваційної діяльності підприємства) визначає третю складову циклу адаптаційно-інноваційної діяльності підприємства. Ця стадія циклу адаптаційно-інноваційної діяльності підприємства характеризується тим, що на протязі всього її часу здійснюються поступово зміни в адаптаційному і інноваційному рівнях підприємства. Кожна інновація в більшому або меншому ступені, з більшим або меншим лагом часу впливає на окремі аспекти процесу адаптації.

Закінчення реалізації інноваційних заходів у діяльність підприємства визначає початок четвертої стадії ЦАІДП. Четверта стадія пов'язана: з «дооформленням» процесу адаптивності підприємства; з його аналізом і оцінкою; з розробкою комплексних висновків. Загальний термін часу всіх стадій і визначає

величину циклу адаптаційно-інноваційної діяльності підприємства. Цикл адаптаційно-інноваційної діяльності підприємства може бути визначено як у плановій, так і фактичній формі. Фактичний цикл адаптаційно-інноваційної діяльності підприємства більше повинен використовуватися для аналізу, а плановий — для ефективного управління діяльністю підприємства.

Висновки. Таким чином, процес адаптації підприємства, при якому досягається його оптимальний конкурентний розвиток, потребує вирішення таких завдань: визначення конкретних цілей для адаптації і інноватизації підприємства; розробки системи наукової, методичної та практичної координації між процесами адаптації і інноватизації на підприємстві; формування інтелектуального, кадрового і інформаційного забезпечення скоординованих процесів адаптації і інноватизації підприємства; розробки системи інтегрального планування процесів адаптації і інноватизації підприємства; формування інвестиційного фонду під забезпечення процесів адаптації і інноватизації підприємства; розробки системи матеріального стимулювання скоординованих процесів адаптації і інноватизації підприємства. І останнє, забезпечення необхідного рівня адаптаційного процесу відкриває нові можливості до подальшої інноватизації підприємства, а значить і до наступних заходів по перманентному процесу адаптації на підприємстві і досягнення через це стратегічних цілей його розвитку. Отже, інноваційно-адаптаційний процес і підвищення рівня його ефективності є обов'язковою вимогою розвитку підприємства.

Література

1. Шпонька Т. О., Нікітін Ю. О. Практичний досвід використання методів управління підприємством в умовах динамічності зовнішнього середовища // *Актуальні проблеми економіки*. — 2014. — № 3. — С. 248—255.
2. Кудлаєнко С. В. Теоретичні основи поняття «адаптація підприємства» // *Вісник Хмельницького національного університету: економічні науки*. — 2009. — № 5. Т.2. — С. 172—174.
3. Чорна Л. О., Кудлаєнко С. В. Алгоритми формування механізму адаптації підприємства до кризових умов // *Інвестиції: практика і досвід*. — 2011. — № 20. — С. 19—21.
4. Георгіаді Н. Г. Інтегровані системи управління економічним розвитком машинобудування підприємств: монографія. — Л.: Львівська політехніка, 2009. — 336 с.
5. Колодіна О. М. Економічний зміст адаптації підприємства // *Вісник Сумського державного університету*. — 2010. — № 1. — С. 200—211.
6. Колодіна О. М. Місце економічної адаптивності підприємства у множині його властивостей // *Вісник Хмельницького національного університету*. — 2009. — № 3. Т. 2. — С. 45—47.

References

1. Shponka, T. O. «Praktychnyi dosvid vykorystannia metodiv upravlinnia pidpriemstvom v umovakh dynamichnosti zovnishnoho seredovyshcha». [«Practical experience of vikorystaniya methods of control of subordination in conditions of dynamic environment»]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no 3 (2014): 248–255. [in Ukrainian].

2. Kudlaienko, S. V. «Teoretychni osnovy poniattia «adaptatsiia pidpriemstv»». [«Theoretical basis of the concept of «adaptation of the enterprise»». *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu: ekonomichni nauky*, no 5/2 (2009): 172–174. [in Ukrainian].
3. Chorna, L. O., and Kudlaienko, S. V. «Alhorytmy formuvannia mekhanizmu adaptatsii pidpriemstva do kryzovykh umov». [«Algorithm for forming the mechanism of enterprise adaptation to crisis conditions»]. *Investytsii: praktyka i dosvid*, no 20 (2011): 19–21. [in Ukrainian].
4. Heorhiadi, N. H. *Intehrovani systemy upravlinnia ekonomichnym rozvytkom mashynobuduvannia pidpriemstv*. [Integrated management systems for economic development of machine-building enterprises]. Lviv: Lvivska politekhnika, 2009. [in Ukrainian].
5. Kolodina, O. M. «Ekonomichniy zmist adaptatsii pidpriemstva». [«Economic content of enterprise adaptation»]. *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu*, no 1 (2010): 200–211. [in Ukrainian].
6. Kolodina, O. M. «Mistse ekonomichnoi adaptyvnosti pidpriemstva u mnozhyni yoho vlastyvosti». [«Place of economic adaptability of the enterprise in the set of its properties»]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, no 3/2 (2009): 45–47. [in Ukrainian].

ГАРМОНИЗАЦИЯ ПРОЦЕССОВ АДАПТАЦИИ И ИННОВАТИЗАЦИИ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Турило А. А., докт. экон. наук,
профессор кафедры экономики,
организации и управления предприятиями,
Криворожский национальный университет

Шура Н. А., канд. экон. наук, доцент
кафедры учета, налогообложения,
публичного управления и
администрирования, Криворожский
национальный университет

Ртищев С. А., канд. экон. наук, доцент
кафедры менеджмента и
администрирования, Криворожский
национальный университет

Аннотация. Рыночная система хозяйствования так работает, что в ней постоянно происходят и такие экономические явления как банкротство, ликвидация и убыточность определенного количества предприятий. Происходит это несмотря на то, что предприятия самостоятельно определяют вектор своего развития, финансово-экономическую политику, уровень производственной и социальной сферы, совокупность клиентов и видение рыночного позиционирования и тому подобное. Такая ситуация в деятельности предприятий, когда имеют место различные по уровням и глубине экономические проблемы, ставит целью требовать от менеджмента этих предприятий переоценки в процессе формирования управления и осуществления совокупности производственно-хозяйственных операций на нем. В статье определены объективные этапы конкурентного развития предп-

приятия, а также объективное и субъективное влияние на процесс его адаптации к изменениям во внешней и внутренней средах. Определены особенности и этапы инновационно-адаптационного процесса как системы развития предприятия. Результатом исследования является разработка системы координации процессов адаптации и инноватизации.

Ключевые слова: инноватизация, адаптация, конкуренция.

HARMONIZATION OF ADAPTATION AND INNOVATIZATION PROCESSES IN THE ENTERPRISE

Anatolii A. Turylo, PhD,

professor of finance, business and innovation
development department

Nataliia O. Shura,

candidate of economic sciences
associate professor of account, taxation, public
management and administration department

Serhii A. Rtyshchev,

candidate of economic sciences
associate professor of management and
administration department
SHEE «Kriviy Rig national university»,
Kriviy Rig, Ukraine

Annotation. The market economic system works in such a way that economic phenomena such as bankruptcy, liquidation and unprofitability of a certain enterprises` number that constantly occur in it. This happens despite the fact that enterprises independently determine the vector of their development, financial and economic policy, the level of production and social sphere, the totality of clients and the vision of market positioning, and finally some things like these ones. Such a situation in the activity of enterprises, when there are economic problems of different levels and depth. It is intended to demand some decisions of the management of these enterprises to reevaluate in the process of management formation and set implementation of production and business operations on it. The article defines the objective stages of the enterprise`s competitive development, as well as the objective and subjective influence on the process of its adaptation to changes in the external and internal environments. The features and stages of the innovation-adaptation process as a system of enterprise development are identified. The result of the research is the development of a system for coordinating the adaptation and innovation processes.

Keywords: innovative development, adaptation, competitive.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2018